

עין יצחק

פינת ההלכה השבועית

מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א

בעל ה'ילקוט יוסף'

עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

פר' וירא תשפ"א | גליון מס' 212

הדברים נמסרו ביום ו' עש"ק פר' לך-לך, י"ב חשון תשפ"א

מי-בושם בשבת

האם מותר לרסס מי-בושם על בגדים, או על נייר טישו? | האם יש איסור הולדת ריח במים, ומהו החילוק בין נתינת ריח במים העומדים לשתייה לבין מים העומדים לרחיצה? | האם מותר ליתן מי בושם על פניו ועל ידיו? וכיצד הדין בנתינת מי-בושם על שערותיו, כגון על זקנו וכדו'? | האם יש לחוש בלבישת בגד כאשר בושם על גופו?

נחלקו הפוסקים בדבר הולדת ריח במים ובבשר האדם. הט"ז (סי' תקיא סק"ח) כתב על מה שנוהגים בקצת קהילות ששופכים שמן ריחני לתוך המים ביום-טוב לצורך נטילת ידי הכהנים הנושאים כפיהם בשבת או ביום טוב, שאסור, מפני שמולידים ריח במים. וכן כתב המגן אברהם (סי' קכח סק"ה, סי' תקיא ס"ק יא). והוסיף הט"ז שאפילו אם נתנו לתוך המים מערב יום-טוב, מכל מקום אסור לרחוץ ידיהם במים אלו ביום-טוב, מפני שמולידים ריח בידיהם.

אולם האליה רבא (סי' קכח סק"ח) ובשו"ת חכם צבי (סימן צב) כתבו שמותר ליתן שמן ריחני במים ביום-טוב, כיון שאין השמן מוליד ריח במים אלא השמן עצמו המעורב בהם הוא שמדיף את הריח, וגם אין איסור מוליד ריח באוכלין. וכל שכן אם נתנוהו כבר מערב יום-טוב, מותר לרחוץ בהם הידיים, שהוא ריח השמן עצמו.

אמנם בשו"ת נחפה בכסף (או"ח סי' ד) כתב לחלק בין נתינת ריח במים העומדים לשתייה לבין מים העומדים לרחיצה, ושאל הט"ז שאסור ליתן ריח טוב במים, היינו במים שאינם עומדים לשתייה אלא לרחיצה ולנטילת ידיים, ותכלית נתינת הריח טוב למים אינה אלא ליתן ריח דוקא, ולא למתק המים לשתייה, משום כך סובר שאסור לעשות כן ביום טוב, וכל שכן בשבת, אבל לתת תבלין למאכל, ולמזוג מי-ורדים ביין, שאין תכלית כוונתו להוליד ריח בלבד, אלא כדי שיתמתקו לאכילה ולשתייה יותר על ידי הריח טוב שנותן בהם, בכהאי גוונא לא גזרו רבנן.

נתינת מי-בושם על האדם

ובענין נתינת ריח על בשר האדם, כגון על ידיו ופניו וכיו"ב, הוכיח החכם צבי להתיר מדברי המשנה (שבת קיא ע"א), שם מבואר שבני מלכים סכים שמן ורד על מכותיהם בשבת, שכן דרכם לסוך בחול. וכן נפסק בשו"ע (סי' שכז) שאף על פי שאין אדם רשאי לסוך מכתו בשמן ורד בשבת, מפני שדמיו יקרים, וניכר שאינו עושה כן אלא לרפואה, בכל זאת במקום שמצוי בו שמן ורד בשפע, ודרך בני אדם לסוך ממנו בלא צורך רפואה, מותר אף בשבת. ומבואר שלא חששו בכך משום איסור הולדת ריח בבשר האדם בשבת. וכן העלה בנו

שאלה: האם מותר ליתן מי-בושם או תרסיס דואודורנט בשבת או ביום-טוב על ידיו או על פניו, או יש לאסור משום איסור מוליד ריח?

נתינת מי-בושם בבגדים

תשובה: בגמרא (ביצה כג ע"א) הובאו דברי רבה ורב יוסף שאסרו לכפות ביום-טוב כוס של בושם על גבי שיראים של מלבוש, בכדי להכניס בו ריח הבושם שבכוס, משום שהוא מוליד ריח בבגדיו, ופרש"י שדבר זה אסור הוא מדרבנן, לפי שהמוליד דבר חדש, קרוב הוא להיות עושה מלאכה חדשה. וכן פסק הרמ"א (או"ח סי' תקיא ס"ד) שאסור להוליד ריח בבגדים בשבת ויום-טוב על ידי כוס מבושם.

אמנם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו הלכה זו, וכתב רבינו הגאון רבי חיים בן עטר זצ"ל בספרו ראשון לציון (חידושי מס' ביצה דף כב) שסוברים הם כי אין הלכה כרבה ורב יוסף בזה שאסרו, מפני שרבא ורב אשי שהם אמוראים מאוחרים יותר חולקים על רבה ורב יוסף והקילו, והכלל הוא שהלכה כבתראי [ראה למן הראש"ל שליט"א בספרו שלחן המערכת (מערכת ה אות טו-ז)], ודחה דברי הרב המגיד שהביא להלכה דין זה, ולדעתו מותר ליתן ריח טוב אף על בגדים, כגון מטפחת וכיו"ב, כדברי רבא ורב אשי. וכן כתב הגאון רבי שלום הכהן שולאל בשו"ת נוה שלום (סי' א) בדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, ושלא כדברי הרב המגיד.

אולם מרן הבית יוסף (סי' תקיא) הביא להלכה את דברי רבה ורב יוסף הנ"ל להחמיר, שיש בכך משום איסור מוליד ריח בבגדיו, כי כן דעת בעל הלכות גדולות והרשב"א (עבודת הקודש, ש"ג ס"ה דין ב). ואף רבינו חיים בן עטר בספרו ראשון לציון אחר שביאר בדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כי יש להתיר, סיים כי העולם נהגו להחמיר, והרי זה כדברים המותרים מן הדין ואחרים נהגו בהם איסור, שאי אתה רשאי להתירם בפניהם ולבטלם, כמבואר בגמרא (פסחים נ ע"ב), ורק בהצטרף ספק נוסף בדבר יש להקל. וברור שבכל זה אין כל הבדל בין שבת ליום-טוב.

נתינת ריח במים

בש"ת שאילת יעב"ץ (סי' מב) שאין לחוש לאיסור הולדת ריח בבשר האדם בשבת.

וכמו כן יש להוכיח עוד להקל מדברי הגמרא (שבת נ ע"א) שמותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו באבקת לבונה או בעפר יסמין, [שהוא מין בושם, כמבואר בגמרא (ברכות מג ע"ב)], ואין לחוש משום השרת שיער תוך כדי השפשוף בשעת הרחיצה, שלענין זה הוא 'דבר שאינו מתכוין', וקיימא לן כרבי שמעון שאמר ש'דבר שאינו מתכוין' מותר. וכן פסק הרמב"ם (פכ"ב מהל' שבת ה"ג), וידוע שאבקות בשמים אלו מולידים ריח טוב בידי הרוחץ בהם, ואפילו הכי דיברו רק משום חשש השרת שיער ולא חששו לאיסור הולדת ריח בשבת, ומשמע דלא כדברי הט"ז והמג"א, אלא כדברי החכם צבי והיעב"ץ.

וכן הוכיח הגאון רבי יונה נבון בשו"ת נחפה בכסף (שם) להתיר נתינת מי-ורדים על ידיו או על פניו ועל זקנו בשבת ויום-טוב. וכן הוכיח הגאון רבי ישמעאל הכהן מאיטליה בשו"ת זרע אמת (ח"ג דף צ"ב), ודחה דברי הט"ז שפסק לאסור בזה. גם הגאון רבי אברהם הלוי - אב"ד מצרים, בשו"ת גינת ורדים (כלל ג סי' טז) העלה שמכיון שאין קליטת הריח מתקיימת בבשר האדם, שהרי אחרי זמן הזיעה מעבירה אותו, על כן אין לחוש בזה משום חשש מוליד ריחא, ורק כשנותן הריח במטפחת או בבגדים, וכן בנייר טישו וכיו"ב, יש להחמיר, משא"כ בבשר האדם מותר. וכן כתב בספרו גן המלך (סי' סא) וכן בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קמ).

חומרת ה'בן איש חי'

ואמנם הגאון רבי יוסף חיים בשו"ת רב פעלים (ח"ב או"ח סי' נא) העלה להחמיר בהולדת ריח בבשר האדם, כדברי הט"ז והמג"א, אולם עם כל הכבוד להגאון בעל ה'בן איש חי' שהיה פאר הדור והדרו, מכל מקום כפי שנתבאר אחרי דברי הגאון רבינו חיים בן עטר בספרו ראשון לציון הנ"ל, שלפי דעת הר"ף והרמב"ם והרא"ש אין כל איסור בהולדת ריחא בשבת אפילו בבגדים וכל שכן בידי, ושכן דעת הגאון רבי שלום שולאל בשו"ת נוה שלום, על כן דיינו לחוש ולהחמיר בהולדת ריח בשיראין ובמטפחת, אבל להחמיר גם בבשר האדם אין לחוש, וכמו שהסכימו הגאונים רבי יונה נבון ורבי ישמעאל הכהן ורבי אברהם הלוי בראיות מכריעות להקל בזה.

וכן פסק הגאון רבי יוסף מולכו משאלוניקי בספרו שלחן גבוה (סי' תקי"א סקי"א), הגאון רבי אברהם ענתבי מארם צובה בספרו חכמה ומוסר (אות קנח), וכן הגאון רבי שלמה אלפאסי מאלג'יריה בספר משחא דרבוותא (ח"ב, ס"ט ע"א), וכן הגאון רבי חיים בנימין פונטריו מלימור בספרו פתח הדביר (ח"ג סי' שכ"ו) ובשו"ת ספר יהושע (סימן שצב) והמשנה ברורה (סי' קכ"ט כ"ג).

נתינת מי-בושם על שער

ולדבריהם לא רק על בשר האדם אין איסור הולדת ריח, אלא אף בשערותיו, בזקן וכיו"ב, יש להקל. ואם כי אין זו דרך צניעות לצאת

מבושם, אך מעט ריח מותר. ואף על פי שבגמרא (ברכות מג ע"ב) ישנה מחלוקת אם שערו נידון כבגדו או כשערו, כפי שאמרו שם שגנאי לתלמיד חכם שיצא כשהוא מבושם לשוק, והני מילי בבגדו, אבל בגופו - זיעה מעבירתו, ואמר רב פפא ששערו כבגדו דמי, ואמרי לה כגופו דמי, והרמב"ם (פ"ה מהל' דעות) פסק לחומרא, היינו דוקא גבי חשדא שראוי ללכת בספקה לחומרא, שאמרו חז"ל (חולין מד ע"ב) הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו, מכל מקום בנידוננו לענין מוליד ריחא בשבת ויו"ט שכל עיקר דין זה אינו אלא מדרבנן, יש להקל בספקו, שבזמן הזה לא חיישינן לחשדא, ועל כן יש להקל גם בשיער, כמו שהעלה בשו"ת גינת ורדים שם, ודלא כמו שכתב בשו"ת הלק"ט (ח"ב סי' כ).

וגם בעצם הדבר נתבאר שהר"ף והרמב"ם והרא"ש לא נקטו להלכה דברי רבה ורב יוסף שאסרו לכפות ביום-טוב כוס של בושם על גבי שיראים של מלבוש, ואף דאזלינן לחומרא כדעת הרבה ראשונים שהביאו להלכה, אין זו אלא חומרא, כי בדרך כלל אזלינן בתר הוראת שלשה עמודי הוראה הנ"ל, ולהכי הבו דלא להוסיף עלה להחמיר גם בידי ופניו, או בשערו, ולכן העיקר להקל כדעת רוב האחרונים.

לבישת בגד כאשר בושם על גופו

וכמו כן מותר ללבוש בגד בשבת ויו"ט כאשר יש בושם על גופו, ואין בזה איסור משום מוליד ריח, כיון שאינו מתכוין להעביר את הריח לבגדיו, אלא כוונתו ללבוש הבגד. ובשו"ת זכור ליצחק - להגאון רבי יצחק הררי (סוף סי' פו) שמותר לנגב ידיו המבושמות במגבת ואין לחוש לאיסור בהעברת הריח.

יש אחד בזמנינו שבספרו הליכות מועד (הל' יו"ט) כתב בפשטות לאסור ללבוש בגד כאשר יש על גופו בושם, משום דהוי 'פסיק רישא' מדרבנן ד'ניחא ליה'. אך לא ידע מכל הפוסקים הנ"ל, הגינת וורדים והאור החיים הקדוש.

ובפרט שאף בפסיק רישא דניחא ליה באיסור דרבנן אינו פשוט שאסור, דדעת שו"ת תרומת הדשן (סי' סד) שמותר, ואמנם המגן אברהם (סי' שיד סק"ה) חולק ואוסר, ובדרך כלל נקטינן כדעת המג"א בזה להחמיר בזה, מכל מקום באיסור דרבנן קל כזה, שבזה גופא נחלקו הפוסקים, אין הכי נמי ניתן להקל ב'פסיק רישא' דרבנן כזה, וכפי שכתב בספר המקנה (קונטרס אחרון סי' סד ס"ה) ובשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"ב סי' ה), ספר עט סופר - להגאון רבי זוסמן אליעזר סופר (ח"ב כלל נ פרט ה). ואלו שאינם יודעים דברי הפוסקים הללו, מורים מסברות עצמם וסתם מחמירים על הציבור.

ולכן מותר ליתן מעט בושם או תרסיס דאודורנט על פניו וידי בשבת ויום-טוב, וכן יש מקום להקל על שערו, וללבוש בגדיו עליהם, אך יש להזהר שלא ליתן על גבי בגדיו, ומטפחת או נייר טישו וכיו"ב, שבזה יש להחמיר.

